

Barokní plastika

Karlovarského kraje

Barokní plastice Karlovarského kraje byla dosud věnována jen malá badatelská, publikační a výstavní pozornost. Ta se vždy upírala spíše ke starší plastice gotické, což dokládají témata dosavadních stálých expozic, výstav, katalogů, seminárních a diplomových prací jakož i zaměření státních výzkumných úkolů.

Téma barokního sochařství v kraji západočeských lázní je dosud nezpracované, existují k němu však četné torzovité studie, např. dílčí práce Ladislava Kozáka o barokních trojičných sloupech (1955). Obecné přehledy dávají uměnovědné práce Antona Gnirse (Loketsko – 1927, Tepelsko a Bečovsko – 1932, Karlovarsko – 1996), Eugena Linkeho (Karlovarsko – 1937), Gertrudy Trägerové (Žluticko a Bočovsko – 1971 a 1993) a Wolfa-Dietera Hamperla (Chebsko – 1992). Souhrnné monografické dílo zatím neexistuje.

Podobně jako na jiných místech Čech, i na Karlovarsku většina barokních exteriérových i interiérových plastik ztvárňuje klasické biblické postavy - Pannu Marii s dítětem, Ježíše, sv. Jana Křtitele, a dále pak širokou plejádu světců a světic, jimž v exteriéru četností výskytu dominuje sv. Jan Nepomucký.

Určující výtvarný vliv na barokní sochařství v regionu Karlovarska měla výstavba a výzdoba zámecké rezidence Sachsen-Lauenburgů v Ostrově v 17. a 18. století. V souvislosti s ní se v Ostrově dlouhodobě soustředila elitní architektonická, malířská a sochařská tvorba evropské úrovně. Zachované účty dokládají, že se na výzdobě zámku

Socha sv. Jana Nepomuckého v Novém Kostele na Chebsku. Foto Stanislav Wieser

podílela dlouhá řada znamenitých sochařů, kameníků a řezbářů. Ostrovský zámek a zámecký park, označovaný svého času za osmý div světa, významně ovlivnily ráz barokního výtvarného umění na Karlovarsku a tedy i regionální sochařskou tvorbu. Přímé ohlasy lze najít v dílech soudobých ostrovských sochařů Johanna Christoha Möckela a Martina Möckela. Umění ostrovské rezidence jistě ovlivnilo i mimořádně širokou produkci řezbářské rodiny Lorenzů v blízkém Hroznětíně. Lorenzové v 18. a 19. století dodávali plastiky do velké části kostelů a kaplí Karlovarska. Jinou významnou enklávou

výtvarné inspirace se v rámci barokizace stala zámecká rezidence ve Valči. Pro sochařskou výzdobu zámku, zámeckého parku a zámeckého kostela byla určující sochařská škola Matyáše Bernarda Brauna.

Jižní části Karlovarska se dotkly výtvarné vlivy dalekosáhlé barokizace premonstrátského kláštera v Teplé, na níž se sochařsky podílel např. Ignác M. Platzer z Prahy.

Na Bochovsku a Žluticku zanechala pozoruhodná díla tvorba sochařské rodiny Wendů. Žlutičtí Wendové vytvořili kromě dalších prací několik sloupů Nejsvětější Trojice, z nichž vynikají zejména sloupy ve Žluticích a v Karlových Varech. Vybavení interiérů církevních staveb ve východní části Karlovarska a v regionu Doupovských hor obohatil svými díly sochař a řezbář Jakob Eberle z Maštova.

Socha sv. Jana Nepomuckého v Novém Kostele na Chebsku. Foto Stanislav Wieser

Cenné výtvarné podněty přinesla Karlovarsku rovněž impozantní barokizace Manětína, kde se dochovala řada pozoruhodných exteriérových soch. V Manětíně a okolí vytvořil mnoho výtečných kamenných plastik sochař Josef Herscher.

Na Chebsku působila v době baroka řada vynikajících sochařských dílen. Klíčovou roli v chebském uměleckém životě baroka sehráli zruční dřevofezbáři a truhláři, tvůrci světoznámých chebských reliéfních intarzií. Významnou pozici zaujímala na Chebsku sochařská rodina Stilpů (Stülpů) v čele s Johannem Karlem Stilpem, jenž proslul mistrovskou sochařskou a řezbářskou výzdobou kláštera ve Waldsassen v Horní Falci. Mnoho významných děl zanechali v církevních stavbách Chebu a širokém okolí místní sochaři Felsner a Haberstumpf.

V Lokti a na Sokolovsku působila v 18. a 19. století rodinná dynastie řezbářů a sochařů Wildů, jejichž díla dodnes zdobí řadu kostelů po celém Karlovarském kraji.

Stejně jako jinde má sochařská barokní tvorba i v Karlovarském kraji různorodou uměleckou úroveň. Najdeme zde široké spektrum artefaktů od mistrovských děl až po lidové práce s nízkou výtvarnou hodnotou, jež nás však okouzlují svou naivitou a pokorou. Mnohé kamenné lidové plastiky jsou dílem mistrů kameníků, nikoliv kamenosochařů.

Sochařská díla vznikala vesměs na objednávku panstva a církve. Zakázky byly zadávány jak místním umělcům tak i sochařům, kteří žili mimo rámec regionu. Klíčovou roli při výběru umělce vždy sehrávaly kladné reference.

Většina barokních plastik Karlovarska je bohužel anonymní, jen zřídka se dochovala jména jejich autorů. Ta nacházíme v panských a církevních účetních knihách, které leží v archivech a dosud nejsou badateli vytěženy. Mnohdy jsou v účtech ovšem jen stručné zmínky bez uvedení

autorství (např. „figuru sv. Jana vyřezal sochař z Doupova“).

Dodejme, že barokní tvarosloví ovlivňovalo sochařskou tvorbu až do počátku 19. století. Cenné ukázky regionálního barokního sochařského umění jsou uloženy v depozitářích a expozicích krajských muzeí v Karlových Varech, Chebu a Sokolově.

Přemysl Tájek

Nový druh kapradiny pro Slavkovský les - sleziník zelený (*Asplenium viride*)

Při nedávném průzkumu hadcové oblasti Slavkovského lesa mi toto území opět připravilo zajímavé překvapení – našel jsem zde totiž poměrně vzácný druh kapradiny – sleziník zelený (*Asplenium viride*).

Sleziník zelený nebyl až doposud z území celé CHKO Slavkovský les udáván a pro poměrně intenzivně zkoumanou vegetaci Mnichovských hadců jde bezpochyby o velice zajímavý nález. Druh jsem našel hned na třech lokalitách (hadcových skalkách) východně a severovýchodně od obce Prameny v celkovém počtu asi 60 trsů (podrobněji viz Tájek 2003).

Hadcové skalky zpravidla hostí jiné druhy sleziníků – kriticky ohrožený sleziník nepravý (*Asplenium adulterinum*) a silně ohrožený sleziník hadcový (*Asplenium cuneifolium*). Zatímco tyto dva druhy sleziníků jsou vázány výhradně na hadcové skalky, sleziník zelený roste spíše na vápnatých horninách (skály a sutě) nebo ve štěrbinách starých zdí (zbytky

vápenné malty).

Na hadcích ve Slavkovském lese rostou poměrně vzácně ještě další dva druhy sleziníků – sleziník červený (*Asplenium trichomanes*) a sleziník severní (*Asplenium septentrionale*). Oba tyto druhy jsou ve střední Evropě poměrně běžné, o jejich výskytu v oblasti Mnichovských hadců se však do nedávné doby rovněž příliš mnoho nevědělo (přesné lokalizace apod. viz Nevečeřal 1995; Tájek 1998, 2003; Mudra 2005).

Zatímco s poznáním sleziníku severního a sleziníku hadcového patrně nemá ani ten největší laik problémy, zbývající tři druhy sleziníků vyžadují bedlivější pozornost, aby nedošlo k jejich záměně. I tak je však lze poměrně snadno odlišit, podíváme-li se na listové větveno. Pokud je větveno od báze až po špičku celé hnědé (nebo červenohnědé), pak se jedná o sleziník červený, pokud je větveno v horní části (1/10 až 1/2) zelené, pak jde

Sleziník zelený (*Asplenium viride*)